

Forholdet mellem kasus og rumlig betydning i demonstrativsystemet i wik-mungkan¹

Laurits Stapput Knudsen

Abstract

This paper presents a description of the demonstrative system in the Pama-Nyungan language Wik-Mungkan (Australia). The system consists of three demonstrative roots primarily encoding proximal, medial, and distal spatial relations. These demonstrative roots are used in what I analyze as five different series. These series can be distinguished based on their relation to the case marking system of Wik-Mungkan. In this paper I describe the syntactic and semantic characteristics of the series. I argue that the documentation of Wik-Mungkan demonstratives capture an on-going language change, with case formatives conventionalised to the demonstrative roots, resulting in a range of unpredictable semantic and distributional outcomes.

Nøgleord

demonstrativer, kasus, wik-mungkan, grammatikalisering

1. Introduktion

Demonstrativsystemet i wik-mungkan (Australien) er meget komplekst. Det består af tre forskellige stammer der blandt andet koder afstand (nær, mellem og fjern) der bruges i fire forskellige demonstrativserier med varierende morfologiske kombinationsmuligheder. Tilsammen er der attesteret over 100 forskellige former af demonstrativerne.

De fire serier er i tidligere litteratur navngivet primært baseret på deres form som en L-serie, IN-serie, ING-serie, mens den fjerde kaldes GOAL-se-

1 An English translation of this paper is available upon request from the author. I am deeply grateful to the Wik-Mungkan speakers in Aurukun for sharing their language with me. Without their generosity and knowledge, this analysis would not have been possible.

rien baseret på dens semantik (Sayers & Kerr 1964, Huchet 1990, Ray 2021). Alle serierne er nominale, men kun L- og IN-serien tager yderligere kasusmarkering. I disse to serier er der betydelig ’morfologisk overmættethed’ (“morphological overabundance” per Thornton 2019) hvor der er overlap mellem brugen af serierne i en række sproglige kontekster. Hvis man for eksempel vil udtrykke en proksimal betydning i lokativkasus, kan det både udtrykkes *in=ang* [PROX=LOC], *il=ang* [PROX=LOC] og *ing* [PROX. LOC]. Denne morfologiske overflod har gjort det udfordrende at beskrive demonstrativsystemet som en samlet helhed, da forskellen mellem serierne ikke har været klart formuleret.

I denne artikel præsenteres en reanalyse af systemet. Jeg viser hvordan demonstrativsystemet fordeler en række syntaktiske og semantiske funktioner mellem sig motiveret af seriernes forhold til kasusmarkering. Analysen består blandt andet i at give serierne deskriptive navne der gør den funktionelle og syntaktiske arbejdsfordelingen tydelig. Jeg argumenterer for at dokumentationen af systemet indfanger en igangværende sprogændring hvor kasusformativer konventionaliseres til demonstrativrødder. Det resulterer i de uforudsigelige semantiske og distributive udfald. Udover at bidrage til beskrivelsen af wik-mungkan bidrager analysen altså også til sproghistorisk teori ved at vise hvordan funktioner i kasussystemer kan grammatikaliseres til et demonstrativsystem. I denne udvikling fordeles kasusfunktioner langs et abstrakthedskontinuum der spænder fra konkrete rumlige betydninger til mere abstrakte diskursfunktioner.

I afsnit 2 præsenteres kort sproget wik-mungkan og den teoretiske baggrund for studiet af demonstrativsystemer og kasus. I afsnit 3 præsenterer jeg tidligere analyser af demonstrativsystemet i wik-mungkan. I afsnit 4 præsenteres min analyse hvor jeg beskriver de syntaktiske karakteristika for de nu fem serier. I afsnit 5 beskriver jeg de funktionelle karakteristika for serierne, før jeg i afsnit 6 giver et samlet overblik over demonstrativsystemet.

2. Baggrund

2.1. Wik-mungkan og dets talere

Wik-mungkan er et sprog der tales på vestkysten af Cape York-halvøen i det nordøstlige Australien og klassificeres som et mellem-pama-sprog (*Wik subgroup* > *Western Middle Paman* > *Middle Paman* > *Paman* > *Pama-Nyungan*) (Verstraete & Rigsby 2015, 173–194). Det tales af cirka 1000 mennesker som primært er bosiddende i byen Aurukun. Det har historisk fungeret

som *lingua franca* for en lang række sproggrupper i området. Under etableringen af Aurukun som en kristen mission i starten af 1900-tallet blev wik-mungkan naturligt fællessprog for alle de forskellige etniske grupper der blev flyttet til denne mission blandt andet fordi det geografisk ligger i det landområde der tilhører de oprindelige ejere (eng. *Traditional Owners*) af sproget wik-mungkan.

Wik-mungkan er et analytisk sprog og er udelukkende suffigerende. Kasusmarkering er centralt både grammatisk og semantisk hvor kasusklitika markerer den sidste konstituent i nominalfraser. Der er et split-ergativ-system hvor nominaler tager ergativ/absolutiv kasus og pronomener tager nominativ/akkusativ kasus. Yderligere relevante sproglige fakta præsenteres i afsnit 3.

2.2. *Demonstrativsystemer*

Demonstrativer udgør en grammatisk kategori i alle kendte sprog (Diessel 2006). Tværsprogligt er det en kategori af morfemer der har en deiktisk funktion, som ofte har en rumlig betydning som fx *den her* eller *den der* på dansk (Diessel 1999a). Hvor komplekse disse systemer er, varierer meget. Fra relativt minimale systemer som det danske findes der sprog hvor der kontrasteres flere forskellige afstande (Diessel 2013). Et ekstremt eksempel er navajo hvor der er i hvert fald fem kontraster mellem 'den her', 'den der (langt væk og ikke-synlig)', 'den der (tæt på og synlig)', 'den der derovre', 'den der' (Young & Morgan 1972).

Udover at skelne mellem afstand er der også sprog hvor forskellige serier af demonstrativer opererer med forskellige parametre. Et eksempel er et sprog som jahai hvor forskellige serier er differentieret ift. hvilke semantiske parametre der er relevante (Burenhult 2018). For eksempel kontrasterer én serie mellem tilgængelighed for taleren eller modtageren, en anden serie mellem om referenten er over eller under taleren og en tredje serie udpeger ting der kun opfattes **ikke**-visuelt fx baseret på en lugt (Burenhult 2018, 368).

Mens afstandskontraster har været genstand for meget forskning, er komplekse multi-term-systemer som i jahai mindre udforskede. Det er fx uklart hvordan de forskellige serier opstår, og hvilke mønstre der er i den funktionelle arbejdsfordeling mellem serierne. I wik-mungkan er serierne på overfladen primært differentieret ved deres forhold til kasussystemet i sproget hvilket giver en mulighed for at belyse et hidtil underbelyst forhold mellem kasusmarkering og denne type demonstrativsystemer.

2.3. Kasus

Kasusmarkering er markering af semantiske og grammatiske roller på substantiver. Man skelner ofte mellem netop semantisk og grammatiske kasus. Jeg følger her distinktionen som præsenteret af Simpson (2023). I hendes definition er grammatisk kasus former der bruges til at markere argumenter til et argumenttagende prædikat (fx markerer akkusativ objektet for et transitivt verbum). Derimod er semantiske kasusformer argumenttagende prædikater i sig selv, og formerne tilskriver deres argument en semantisk rolle. De semantiske roller som semantiske kasusformer tilskriver deres argument, er ofte roller som lokation, mål, benefaktor, osv. (Simpson 2023). Semantiske kasusformer minder om adpositioner der også er prædikater i sig selv og som tager en styrelse (fx er *bordet* styrelsen (eller et argument) i præpositionsfrasen *på bordet*). På samme måde tager wik-mungkan lokativkasusformen =*ang* et nominal eller en nominalfrase som argument og tilskriver nominalfrasen den semantiske rolle lokation. Kasusformativer bruges som betegnelse for former der udtrykker enten grammatiske eller semantiske kasus.

Kasusformativerne i wik-mungkan er gengivet i tabel 1. Her ses markører for både grammatiske og semantiske kasusroller.

Kasus	Nomen	Pronomen	Type
Ergativ	= <i>ang</i>		Grammatisk
Absolutiv	= <i>ø</i>		
Nominativ		= <i>ø</i>	
Akkusativ		= <i>ang</i>	
Dativ	= <i>ant</i> , = <i>ø</i>	= <i>ant</i> , = <i>ar</i>	
Oblik	= <i>ant</i>	= <i>ant</i> , = <i>ar</i>	Semantisk
Instrumental	= <i>ang</i>		
Lokativ	= <i>ang</i>	= <i>ang</i>	
Komitativ	= <i>OBL+ang</i>	= <i>OBL+ang</i>	
Genitiv	= <i>OBL+am</i>	= <i>OBL+am</i>	
Ablativ	= <i>am</i>	= <i>am</i>	
Allativ	= <i>ak</i>	= <i>ak</i>	
Cis-lokativ	= <i>pal</i>		

Tabel 1: Kasusmarkører i wik-mungkan.

Som nævnt udtrykkes kasus ved klitika der suffigeres til den sidste konsti-

tuent i en frase som eksemplificeret i (1). Her er ergativ-markøren =*ang* på den sidste konstituent af en nominal frase *puk many yot*.

- (1) *than* [*puk many yot=ang*] *minh rooster=an wak~wak-in*
 3PL.NOM BARN² lille mange=ERG kød hane=DEF CONT~jage-3PL.PST
 'de, mange små børn, jagtede hanen' (Kilham m.fl. 1986, 267)

Der er relativt stort sammenfald i systemet hvor fx instrumental, lokativ, ergativ og komitativ alle udtrykkes ved =*ang*. Mens nogle af disse kasusformer kan skelnes på baggrund af syntaktisk distribution, er dette ikke altid muligt.

3. Tidligere beskrivelser af demonstrativsystemet i wik-mungkan

3.1. De tre rødder

Grundbestanddelen i demonstrativsystemet er tre demonstrativrødder som glosseres *i-* [PROXIMAL], *na-* [MEDIAL] og *a-* [DISTAL]. Formerne er beskrevet tidligere af Sayers & Kerr (1964), Huchet (1990) og Ray (2021) og koder til dels rumlig afstand mens andre eksempler peger på et taler-baseret system. I et taler-baseret system bruges den proksimale form om nærhed til taler, den mediale form bruges om nærhed til en tilhører og den distale form bruges om fjernhed fra begge. Inspireret af analyser af det beslægtede sprog wik-ngathan (Ashmore 2009) og beskrivelser som fx Enfield (2003) og Hanks (2005) viser jeg i Knudsen (2025, 120–124) at hverken en ren rumlig eller ren taler-baseret analyse kan indfange al attestet brug. Afstandskontrasterne kan derimod kun forstås som afhængige af en længere række faktorer som tilgængelighed, delt viden, osv.

3.2. Demonstrativserierne

Systemet er tidligere beskrevet som bestående af fire serier, IN-, ING-, L- og GOAL-serien (Ray 2021, 176). Jeg har tilføjet en femte serie, ablativ-serien, og præsenterer de fem serier kombineret med de tre rødder i tabel 2. Udover at tilføje en serie har jeg også valgt at give dem mere passende

2 Klassifikatorer i wik-mungkan glosseres med versaler i modsætning til andre nominaler. Derudover følges Leipzig Glossing Rules i glosseringen med tilføjelse af CONT 'continuative', EMO 'emotive', EXCL 'exclamation', RDP 'reduplication', SEQ 'sequential'. Et andet særtræk ved glosseringen af wik-mungkan eksempler er morfemet *-a* der glosseres som *-a*. Det er et valgfrit finalt morfem hvis tilstedeværelse sandsynligvis styres af idiosynkratiske prosodiske præferencer.

termer så navnet på serierne ikke henviser til formen, men til funktionen eller forholdet til kasusformativerne. Jeg beskriver en generisk serie (tidl. IN-serien), en nominal serie (tidligere L-serie), en lokativ serie (tidl. ING-serie), en allativ serie (tidl. GOAL-serie) og tilføjer altså en ablativ serie (tidl. beskrevet som en del af den generiske serie). I de følgende afsnit beskriver jeg de syntaktiske og funktionelle karakteristika ved disse fem serier og motiverer forskellen på serierne.

Rødder	Serier				
	Generisk (IN-serien)	Nominal (L-serien)	Lokativ (ING-serien)	Allativ (GOAL-serien)	Ablativ (IN-serien)
<i>i-</i> 'proximal'	<i>in</i>	<i>il</i>	<i>ing</i>	<i>iikanak</i>	<i>imanam</i>
<i>na-</i> 'medial'	<i>nan</i>	<i>nal</i>	<i>nang</i>	<i>naakanak</i>	<i>namanam</i>
<i>a-</i> 'distal'	<i>an</i>	<i>al</i>	<i>ang</i>	<i>aakanak</i>	<i>amanam</i>

Tabel 2: Oversigt over demonstrativserierne i *wik-mungkan*. Tidligere er termerne i parentes brugt (Ray 2021, 176).

Grunden til at jeg har tilføjet ablativserien er at når demonstrativer markeres med ablativ (kasusformativen =*am*), sker det kun på IN-serien, og der er en uigennemsigtig fonologisk regel der giver formen *imanam* [PRX.ABL] hvor *in=am* [PRX=ABL] ville være forventet. Det er analogt med GOAL-serien hvor allativ kasusformativen er =*ak*. Her ville vi altså forvente *in=ak* [PRX=ALL], men får *iikanak* [PROX.ALL]. Ligeledes mener jeg at ING-serien bedre beskrives som en lokativserie hvilket motiveres yderligere i afsnit 4 og 5, men den grundlæggende påstand er at lokativformerne historisk er en kobling af *in* [PROX] og lokativmarkøren =*ing* [LOC], så altså *in=ing* → *ing* [PROX.LOC]. Eftersom allativ- og lokativserien behandles som selvstændige serier, mener jeg også at ablativformerne bør ses som en selvstændig serie.

4. Syntaktiske karakteristika

4.1. Kasusmarkeringsmønstre

Demonstrativserierne adskiller sig blandt andet ved hvilke muligheder der er for kasusmarkering. De tre rumlige serier – lokativ, ablativ, allativ – markeres ikke for kasus ved hjælp af klitika, men er iboende kasusmarkeret. Den generiske og nominale serie derimod tager begge en række kasusformativer med delvis morfologisk overmættethed i paradigmet. Morfologisk overmættethed er bl.a. beskrevet af Thornton (2019) og beskriver tilfælde hvor den samme celle i et grammatisk paradigme kan udtrykkes

på flere måder altså hvor der overlap mellem forskellige former med samme betydning. Som tidligere nævnt er et eksempel på dette i wik-mungkan formerne *in=ang* [PROX=LOC], *il=ang* [PROX=LOC] og *ing* [PROX.LOC] der alle udtrykker betydningen 'den her her'. Mønstrene for kasusmarkering ses i tabel 3 (se også Ray 2021, 187).

Kasus	Serie				
	Generisk	Nominal	Lokativ	Ablativ	Allativ
Ergativ		✓			
Absolutiv	✓	✓			
Nominativ	✓				
Dativ/oblik	✓	✓			
Lokativ	✓	✓	✓		
Komitativ		✓			
Genitiv		✓			
Ablativ				✓	
Allativ					✓

Tabel 3: Kasusmarkeringsmønstre for demonstrativserierne i wik-mungkan.

Paradigmet i tabel 3 viser et skel mellem demonstrativserier der kun tager semantisk kasus (de rumlige serier), den nominale serie der både forbindes med grammatiske og semantiske kasus og til sidst den generiske serie der primært bruges med grammatiske kasus.

Den nominale serie er den der tager den bredeste kombination af kasus, idet den viser ergativ, dativ, oblik, lokativ, komitativ og genitiv kasus. Det vil sige både grammatiske og semantiske kasus. Derudover er det også den eneste serie der tager komplekse kasus (Knudsen 2025, 108-109, 143-147) hvor kombinationen af to kasusformativer giver en tredje kasus. Et eksempel er komitativ i (2) som markeres ved at kombinere *=ant* [DAT/OBL] og *=ang* [LOC]. Komitativ bruges her med en stærk rumlig betydning hvilket er beskrevet i Knudsen 2025 (143-147).

- (2) *kul~kul=am* *chair* *al=ant=ang*
 RDP~bagside=ABL stol DIST=OBL=COM
Fri oversættelse: 'han er bagved stolen'
Bogstaveligt: '(han er) ud fra bagsiden med stolen'
[Dennis Wolmby] (Knudsen 2025, 136)

Den generiske serie kan markeres med absolutiv, nominativ, dativ, oblik og lokativ kasus. Det er altså primært grammatiske funktioner med undertagelse af lokativ kasus.

4.2. Syntaktiske funktioner

Udover forholdet til kasussystemet identificerer jeg også både distributionelle og kombinatoriske forskelle på serierne. Forskellene jeg identificerer i de syntaktiske funktioner – pronominal, adnominal, identifikator og adverbial – er baseret på Louagies (2023) gennemgang af demonstrativsystemer i australske sprog.

På wik-mungkan er det kun den generiske serie der har alle muligheder som er givet i eksempel (3) til (6).

- (3) *an* *path=iy* *nint-ang* (pronominal)
DIST(NOM) bide=3SG.SBJV 2SG-ACC
 'den der vil bide dig' (Kilham m.fl. 1986, 91)
- (4) *pam* **in=an** *iy-an*(adnominal)
 mand **PROX(NOM)=DEF** gå-3SG.PRS
 'den her mand går' [Perry Yunkaporta] (Knudsen 2025, 129)
- (5) **in** *puk* *nung=ant=am* (identifikator)
PROX BARN 3SG=DAT=GEN
 'det her er hans barn' (Kilham m.fl. 1986, 260)
- (6) *pul* **nan=an** *iy-pul* (adverbial)
 3DU(NOM) **MED=DEF** gå-3DU.PST
 'de to gik derhen' (Sayers & Kerr 1964, 8)

Den nominale serie fungerer derimod enten kun pronominalt som i (7) eller adnominalt som i (8). Bemærk at *nil* i (7) ikke er syntaktisk hoved for demonstrativen, men en subjektsfordobling (Ray 2021, 138ff).

- (7) *nil* **il=ang=an** *ke'am* *thath-Ø* *an-a* (nominal)
 3SG(NOM) **PROX=ERG=DEF** NEG se-3SG.PST DIST-a
 'han, ham her, så ikke den der' [Kay Tybingoompa]
 (Knudsen 2025, 135)

- (8) [*pam il=ang=an*] *package=an kal-an* (adnominal)
 [mand **PROX=ERG=DEF**] *pakke=DEF bære-3SG.PRS*
 'den her mand bærer pakken' [Perry Yunkaporta]
 (Knudsen 2025, 135)

Den generiske og nominale serie kan optræde i både kernegrammatiske roller (fx subjekt) og adjunkter, mens de tre rumlige serier – lokativ, ablativ og allativ – kun optræder i adjunkter. De rumlige serier fungerer mestendels adverbialt og kun sjældent adnominalt. Den adverbiale brug er ofte kendetegnet ved en præverbal position hvor specielt den lokative serie oftest optræder (se 9a), hvorimod den ablative og allative serie optræder mere frit. Eksempler på begge typer brug for de tre serier er givet i (9) til (11).

- (9a) *puk nungkar=am ing-man weep wun~wun-Ø* (adverbial)
 barn 2SG.DAT=GEN **PROX-SAMME** sove CONT~ligge-3SG.PST
 'dit barn sov lige her' (Huchet 1990, 38)
- (9b) *aak way ing=an wun~wun-ang* (adnominal)
 STED dårligt **PROX=DEF** cont~ligge/være-1SG.PRS
 'jeg bliver i det her forfærdelige sted' (Sayers & Kerr 1964, 11)
- (10a) *kungk iyy-antan pam imanam* (adverbial)
 nord gå-3PL.PRS mand **PROX.ABL**
 'nogle mænd går nord herfra' (Kilham 1977, 131)
- (10b) *nil may waththiy maay-Ø waangk amanam* (adnominal)
 1SG VEG yam tage.op-3SG.PST dilly.bag **DIST.ABL**
 'hun tog yams fra den der fletkurv' (Kilham m.fl. 1986, 13)
- (11a) *ngay iikanak pek-a uk-ang-a* (adverbial)
 1SG **PROX.ALL** ned-a gå.ned-1SG.FUT-a
 'jeg vil gå her ned' [Dennis Wolmby] (Knudsen 2025, 136)
- (11b) *nint um kaaw yellow house aakanak=an iyy-in-a* (adnominal)
 2SG DIR øst gul hus **DIST.ALL=DEF** gå-2SG.SBJV-a
 'hvis du går øst mod det gule hus' (Kilham m.fl. 1986, 42)

Den lokative serie er beskrevet som udelukkende adverbial af Ray (2021), men eftersom der er eksempler på adnominal brug som i (9b), analyserer jeg den som grundlæggende nominal parallelt til de øvrige serier. Tabel 4

opsummerer de syntaktiske funktioner for demonstrativserierne og hvilken kasusformativer de kombineres med.

Serie	Pronominal	Adnominal	Identifikator	Adverbial	Kasus
Generisk	✓	✓	✓	✓	nominativ, absolutiv, dativ/oblik, lokativ
Nominal		✓			ergativ, dativ/oblik, lokativ, komitativ, genitiv
Lokativ		✓		✓	iboende lokativ
Allativ		✓		✓	iboende allativ
Ablativ		✓		✓	iboende ablativ

Tabel 4: Syntaktiske funktioner og kasusmarkeringer for de fem serier i *wik-mungkan*.

5. Funktionelle karakteristika

Næste skridt i udredelsen af systemet er de funktionelle karakteristika ved de fem serier. Her skelnes mellem ren rumlig betydning, anaforisk brug og hvilke udvidede betydninger der er associeret med serierne. Derudover beskriver jeg den grundlæggende betydning jeg mener er associeret med serierne.

5.1. Generiske serie

Den generiske serie har, som navnet antyder, det bredeste funktionelle potentiale. Den bruges med ren rumlig funktion som i (12).

- (12) *my* *cousin* ***nan*** *wun-Ø*
min fætter **MED** ligge-3SG.PST
'min fætter lå der' [Perry Yunkaporta] (Knudsen 2025, 123)

I (12) bruges demonstrativen *nan* som rumligt adverbial der udpeger et sted i rummet hvor talerens fætter har sovet. Et eksempel hvor den bruges pronominalt som subjekt, er (13). Det er i modsætning til de rumlige serier der ikke kan bruges pronominalt som kerne-grammatiske roller.

- (13) *Oh!* ***an*** *thinth* *ngul-a*
EXCL **DIST** tæt.på SEQ-a
'Oh! Den der kommer tættere på nu!' [Kay Tybingoompa]
(Knudsen 2025, 124)

Derudover kan den generiske serie også bruges med anaforisk reference. Et eksempel er (14) hvor demonstrativen henviser til den første del af eksemplet (se også Ray 2021, 207).

- (14) [*than* *peetanan* *kan-am* *wamp-in*]
3PL i.går nu-EMPH komme-3PL.PST
[***an=an*** *thaw-Ø* *pul-ant-a*]
DIST=DEF sig-3SG.PST 3DU-DAT-a
'de kom i går; **det** fortalte han de to' (Sayers 1976, 67)

Det er værd at nævne at den distale udgave af den generiske serie sandsynligvis er kilde til bestemthedsmarkøren *=an* som også er eksemplificeret i (14), hvilket yderligere illustrerer formens brede funktionelle potentiale. Som det også er tilfældet på dansk, er det en almindelig udvikling at en adnominal brug af en demonstrativ grammatikaliseres til en bestemthedsmarkør (Heine m.fl. 1991, 179). Udover den grammatikalisering til bestemthedsmarkør viser eksempel (14) også en 'bridging context' hvor en demonstrativ kan bruges til at markere underordnede sætninger som det også er tilfældet på fx dansk eller færøsk hvor *tadh* 'den der', er udviklet til *at* [COMPL] (Heine m.fl. 1991, 180). Her er det demonstrativen *an=an* der henviser til hele sætningen *than peetanan kan-am wamp-in* 'de kom i går'.

5.2. Nominale serie

Den nominale serie er strukturelt kompleks, men funktionelt konservativ. Som nævnt i de syntaktiske karakteristika, er det denne serie der har flest kasus-markeringsmuligheder, men den bruges kun med konkret rumlig reference til at udpege et nominal. Det er som oftest adnominalt og kun sjældent pronominalt. Et eksempel på udpegningen af en referent er (8) her gentaget som (15).

- (15) *pam* *il=ang=an* *package=an* *kal-an*
mand PROX=ERG=DEF pakke=DEF bære-3SG.PRS
'den her mand bærer pakken' [Perry Yunkaporta] (Knudsen 2025, 135)

Den nominale serie bruges i den data jeg har indsamlet på feltarbejde mellem 2022 og 2025, altid med konkret rumlig reference og altså ikke med diskursive funktioner. Ray (2021, 205) nævner på baggrund af hi-

storisk materiale at denne serie kan bruges med anaforisk reference. I de eksempler på anaforisk reference Ray (2021, 205) præsenterer, er det tvetydigt hvorvidt referencen er ren anaforisk, eller om det er et eksempel på rumlig deiktisk reference til en referent som også tidligere har været nævnt i diskursen. Som også beskrevet af Heine m.fl. (1991, 182) er der ofte et tvetydigt stadie hvor det er uklart om et demonstrativt pronomen har reference er til 'den virkelige verden' eller en diskursverden. Diskrepansen i beskrivelsen kan enten skyldes et hul i den data jeg har indsamlet, sprogforandring hvor den generiske serie har overtaget disse funktioner fuldt ud eller at eksemplerne i Ray (2021) ikke viser faktisk anaforisk brug (dvs. stadig reference til 'den virkelige verden').

Den eneste udvidede funktion af den nominale serie er en idiosynkratisk 'højt oppe' betydning som fx i (16).

- (16) *a' yuk alt=ant=ang=an owl=an-a an=an-a nyiin-Ø*
 og træ DIST=OBL=LOC=DEF ugle=DEF-a DIST=DEF-a sidde-3SG.PST
 'og højt oppe i det der træ, uglen sidder der' [Kay Tybingoompa]
 (Knudsen 2025, 136)

Betydningen 'højt oppe' gives af wik-mungkan-talere når man spørger isoleret til betydningen af formen *alt=ant=ang*, ligesom den er gengivet i wik-mungkan-ordbogen (Kilham m.fl. 1986). Det er dog en betydning der kan overskrives af konteksten. Den samme form kan nemlig også bruges når der ikke er en relevant vertikal akse som fx i eksempel (2) ovenfor hvor et menneske gemmer sig bag en sofa og refereres til med denne form.

5.3. Ablativserien

Som nævnt er der ikke tidligere beskrevet en ablativ-serie, men derimod at IN-serien er uregelmæssig når den markeres for ablativ. Et eksempel på ablativseriens kernebetydning med rumlig betydning ses i (10a) ovenfor.

Udover sådanne eksempler på den forventelige rumlige brug, er der også en række udvidede brug af de former jeg grupperer under ablativserien (se Ray 2021, 202). Der er både en tidslig brug hvor *imanam* [PROX. ABL] får betydningen 'fra nu', *namanam* [MED.ABL] får betydningen 'fra det tidspunkt (for nylig)' og *amanam* [DIST.ABL] får betydningen 'fra det tidspunkt (lang tid siden)'. Derudover bruges serien om logiske slutninger som i (17). Her får demonstrativen en betydningen 'af den grund'.

- (17) *nil namanam waa'-wuntan ngeen-wey=an=i'y*
3SG MED.ABL tale-3PL.RCP.PRS hellig.person(ABS)-EMO=DEF=TOP
'af den grund taler de med hinanden om ham som den hellige'
(Sayers 1982, 173)

5.4. Allativserien

Allativserien bruges til markering af mål i bevægelsesbeskrivelser (som eksempel 18).

- (18) *ngay iikanak pek-a uk-ang-a*
1SG PROX.ALL ned-a gå.ned-1SG.FUT-a
'Jeg vil gå herved' [Dennis Wolmby] (Knudsen 2025: 136)

Udover rene målbeskrivelser kan serien også bruges adnominalt til at markere en benefaktor-rolle som i (19). Her er demonstrativen *naakanak=an=i'y* adnominal til *puk uuy* 'mange børn' og objektet (æg) er udeladt.

- (19) *puk uuy naakanak=an=i'y maay-antan*
BARN(DAT) mange MED.ALL=DEF=TOP samle.op-3PL.PRS
'de samler (æg) op til de mange børn' (Sayers 1982a: 177)

Denne brug er i tråd med generel brug af allativkasus til at markere formålet med en handling. Fx kan fisk markeres med allativkasus (*minh nga'=ak* [KØD fisk=ALL]) med betydningen at man går ud for at fange fisk. Derudover kan allativserien også bruges til at markere målet for 'begær' som i (20), eller målet for interesse som i (21).

- (20) *ngangk ke' peey~peey-ow niy=ant*
sjæl NEG RDP~råbe-3SG.SBJV 2SG=DAT
[*ngak way ngath=ar=am iikanak=an-a*]
[vand dårlig 1SG=OBL=GEN PROX.ALL=DEF-a]
'ikke begær min øl'

bogstaveligt: 'sjælen bør ikke råbe til dig for at få mit dårlige vand herhen'
(Kilham et al. 1986: 136)

- (21) *ngay ngaln-ween-ween-ang [lat aakanak=an]*
1SG(NOM) være.interesseret-1SG.PRS [bog DIST.ALL=DEF]
'jeg er interesseret i den bog' (Kilham et al. 1986)

5.5. Lokativserien

Lokativserien (tidl. ING-serien) er som nævnt sandsynligvis formet historisk ved reanalyse af lokativkasus =*ang* til roden, så *in*=*ang*, *nan*=*ang* og *an*=*ang* er blevet til *ing* [PRX.LOC], *nang* [MED.LOC] og *ang* [DIST.LOC]. Forskellen på denne serie og den generiske serie har været central i behandlingen af demonstrativsystemet i wik-mungkan (Huchet 1990, Ray 2021, 215–217, Knudsen 2025, 130–135). Huchet foreslår at denne serie koder imperfektivitet og Ray (2021) analyserer den som en ren adverbial serie. I Knudsen (2025) argumenterer jeg for at en analyse af serien som eksplicit lokativ indfanger de semantiske særegenheder der er ved serien uden at påstå at der kodes aspekt i demonstrativserien som Huchet (1990) gør. Et eksempel på den gængse lokativbetydning er givet i (22).

- (22) *ngay* *ang-ngul* *thee'-ang* *nungk-a*
 1SG(NOM) DIST-SEQ give-1SG.FUT 2SG.DAT-a
 'jeg giver den til dig derhenne senere' (Huchet 1990, 37)

I min analyse bør lokativserien kun kunne bruges med en rumlig betydning hvis forskellen til den generiske serie er at den er eksplicit rumlig. Der er dog stadig enkelte potentielt problematiske eksempler på anaforisk brug, men en sandsynlig forklaring er at demonstrativer i lokativserien kun kan bruges anaforisk med henvisning til et sted. Et eksempel er (23).

- (23) *in-a* *thantt=ang* *aak* *ing=an* *em-an*
 PROX(NOM)-a 3PL.DAT=LOC sted PROX=DEF gro-3SG.PRS
 'den (slags) gror ved dem **her ved** deres sted' (Sayers 1982, 154)

Her er der først en lokativmarkeret frase *thantt=ang* [3PL.DAT=LOC] som beskriver græsset der gror ved en tredje-person-flertalsreferent. Den anden lokativ frase er *aak ing=an* [STED PROX.LOC=DEF] som refererer til lokationen som 'det her sted', hvor *ing=an* (demonstrativen) er anaforisk til stedet hvor græsset gror som så igen er udpeget af *thantt=ang* 'ved dem'.

6. Overblik og konklusion

Demonstrativseriernes funktioner kan opsummeres som i tabel 5. Her ses de ovenfor beskrevne forskelle. Opsummerende kan vi altså beskrive fem

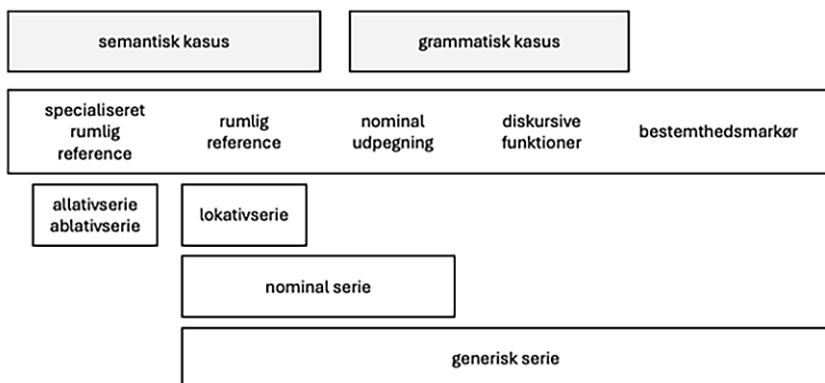
serier der adskiller sig både syntaktisk og funktionelt. Systemet udgøres af en generisk, nominal, lokativ, allativ og ablativ serie

- Tre serier (lokativ, ablativ og allativ) er et resultat af konventionalisering af kasusformativer og demonstrativrødder og har en stærk semantisk, rumlig forankring.
- Den nominale serie bevarer en stærk nominal association primært som modifikator og er begrænset til konkret rumlig reference og udpegning af referenter.
- Den generiske serie bruges bredt både syntaktisk og funktionelt. Serien følger en velkendt grammatikaliseringsssti mod mere abstrakte diskursfunktioner (Diessel 1999b).

Serie	Grundbetydning	Rumlig brug	Anaforisk brug	Udvidet brug
Generisk	generisk demonstrativ	✓	✓	✓ (temporale 'fra den tid', logiske 'af den grund' funktioner, bestemthed?)
Nominal	udpegning af nominal	✓	(✓)	
Ablativ	bevægelse fra	✓		✓ logiske funktioner 'af den grund'
Allativ	bevægelse mod	✓		✓ purposiv, begær, benefaktor
Lokativ	eksplicit lokativ	✓	(✓) kun med henvisning til steder	(✓) aspektuelle og pluraktionelle læsninger i kontrast til den generiske serie

Tabel 5: Overblik over betydningen og funktionen af demonstrativserierne.

Forskellen på serierne kan bedst forstås som en forskel på hvilken del af et kontinuum fra rent deiktisk forankrede rumlige markører til bestemt-hedsmarkering og andre diskursive funktioner de beskriver. På et lignende kontinuum befinder kasus sig også; de semantiske kasus har konkret rumlig reference, hvorimod funktionen af grammatisk kasus er mere abstrakt i struktureringen af syntaktiske roller. Dette kontinuum og demonstrativ-seriernes funktionelle arbejdsfordeling kan ses på figur 1.



Figur 1: Demonstrativseriernes funktionelle arbejdsfordeling

På dette kontinuum er de rumlige serier (lokativ, ablativ, og allativ serierne) i den konkrete ende af kontinuummet. Den nominale serie dækker derimod både rent rumlig deiksis men har også træk som er mere abstrakte i deres betydning som fx brugen til at udpege et nominal i kontrast til et andet. Den brug står i modsætning til ren rumlig udpegning. Disse mere abstrakte funktioner er også afspejlet i interaktionen med kasussystemet hvor de tager grammatiske kasus. Sidst men ikke mindst er der den generiske serie der dækker næsten hele spektret og også sandsynligvis er kilde til at blive en bestemthedsmarkør. Figuren viser overlap i funktionerne mellem serierne hvor den morfologiske overflod også befinder sig. Derudover viser figuren også hvor de forskellige serier har specialiseret sig. De mest specialiserede af de rumlige funktioner kan ikke længere dækkes af den generiske serie, mens de mest abstrakte funktioner kun dækkes af den generiske serie.

Analysen viser dels en sammenhængende analyse af systemet i wik-mungkan, men den viser også mere generelt hvordan demonstrativsystemer kan være strukturerede. Tidligere beskrivelser af demonstrativsystemer med flere serier har ofte fokuseret på enten de pragmatiske forskelle (fx Enfield 2003, Jungbluth 2003) eller også har fokus været på specifikke semantiske forskelle (fx Burenhult 2018).

I modsætning til disse beskrivelser viser min analyse en anden type arbejdsdeling der er baseret på en funktionel opdeling af et abstraktionskontinuum. Sammenspillet mellem hvordan kasusformativerne er konventionaliseret til rødderne og den morfologiske overmættethed kan forstås i lys af at systemet stadig er ved at krystallisere sig. En mulig forudsigelse ville være at de enkelte serier over tid vil indtage stadig mere spe-

cifikke funktioner end blot en plads på det kontinuum jeg præsenterede på figur 1. Tilbage står en beskrivelse af et demonstrativt multiterm-system og et forslag til hvordan et sådant kan opstå i samspil med et kasussystem, og beskrivelsen eksemplificerer en tidlig kim til de semantiske og funktionelle forskelle i multi-term systemer.

Om forfatteren

Laurits Stapput Knudsen, ph.d., postdoc ved Lingvistik på Lunds universitet.

Tak

Udover den foregående tak til de wik-mungkan talere der har lært mig om deres sprog, går også en stor tak til Marie Herget Christensen for hendes redaktionelle indsats, den anonyme fagfælle og deltagerne ved Grammatiknetværksmødet 2025.

Litteratur

- Ashmore, Louise (2009): Documenting deixis in Wik-Ngatharr and Wik-Ngathan. *Proceedings of Conference on Language Documentation & Linguistic Theory* 2.
- Burenhult, Niclas (2018): The Jahai Multi-term Demonstrative System: What's Spatial about It? I: *Demonstratives in Cross-Linguistic Perspective*. Michael J. Dunn, N. J. Enfield, Sarah Cutfield, Stephen C. Levinson, & Sérgio Meira (red.). Language Culture and Cognition. Cambridge: Cambridge University Press, 361–380. <https://doi.org/10.1017/9781108333818.018>.
- Diessel, Holger (1999a): *Demonstratives: Form, Function, and Grammaticalization*. Amsterdam: Benjamins.
- Diessel, Holger (1999b): The morphosyntax of demonstratives in synchrony and diachrony. *Linguistic Typology* 3(1), 1–49. <https://doi.org/https://doi.org/10.1515/lity.1999.3.1.1>.
- Diessel, Holger (2006): Demonstratives, joint attention, and the emergence of grammar. *Cognitive Linguistics*. Germany: Walter de Gruyter 17(4), 463–489. <https://doi.org/10.1515/COG.2006.015>.
- Diessel, Holger (2013): Distance Contrasts in Demonstratives. I: *The World Atlas of Language Structures Online*. Matthew Dryer & Martin Haspelmath (red.). Zenodo. <https://doi.org/https://doi.org/10.5281/zenodo.13950591>.

- Enfield, Nick J. (2003): Demonstratives in space and interaction: Data from Lao speakers and implications for semantic analysis. *Language* 79(1), 82–117.
- Hanks, William F. (2005): Explorations in the deictic field. *Current Anthropology* 46(2), 191–220. <https://doi.org/10.1086/427120>.
- Heine, Bernd, Ulrike Claudi & Friederike Hünemeyer (1991): *Grammaticalization: A Conceptual Framework*. Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Huchet, Frances Margaret (1990): *Spatial deixis, aspect and direction in Wik-Mungkan*. Honours Thesis. Armidale, NSW: University of New England.
- Jungbluth, Konstanze (2003): Findings in Spanish and some cross-linguistic outlines: 2. Deictics in the conversational dyad. I: *Deictic Conceptualisation of Space, Time and Person*. Friedrich Lenz (red.). Pragmatics & Beyond New Series. John Benjamins Publishing Company, 13–40. <https://doi.org/10.1075/pbns.112.04jun>.
- Kilham, Christine, Mabel Pamulkan, Jennifer Pootchemunka & Topsy Wolmby (1986): *Dictionary and source book of the Wik-Mungkan language*. Darwin: SIL.
- Knudsen, Laurits Stapput (2025): *Language, landscape, cognition and culture in Wik-Mungkan: A sociotopographic study of spatial grammar*. PhD Thesis. University of Newcastle.
- Louagie, Dana (2023): Demonstratives. I: *The Oxford Guide to Australian Languages*. Claire Bowern (red.). Oxford University Press.
- Ray, Alan Everton (2021): *A Grammar of Wik-Mungkan*. Thesis. Monash University.
- Sayers, Barbara (1976): The sentence in Wik-Mungkan: a description of propositional relationships. *Pacific Linguistics Series B* 44.
- Sayers, Barbara (1982): Aboriginal mathematical concepts: a cultural and linguistic explanation for some of the problems. I: *Language and Culture*. Darwin: SIL-AAB, 183–200.
- Sayers, Barbara & Harland Kerr (1964): Wik-Mungkan locative, temporal and demonstrative pronouns. I: *Occasional Papers in Aboriginal Studies*. 3. Australian Institute for Aboriginal Studies, 1–12.
- Simpson, Jane (2023): Semantic case. I: *The Oxford Guide to Australian Languages*. Claire Bowern (red.). Oxford University Press.
- Thornton, Anna (2019): Overabundance in Morphology. I: *Oxford Research Encyclopedia of Linguistics*.

- Verstraete, Jean-Christophe & Bruce Rigsby (2015): *A Grammar and Lexicon of Yintyingka. A Grammar and Lexicon of Yintyingka*. De Gruyter Mouton.
- Young, Robert W. & William Morgan (1972): *The Navaho Language: The elements of Navaho Grammar with a dictionary in two parts containing basic vocabularies of Navaho and English*. Deseret Book Company.